

отримані розрахункові значення критеріїв t_A і t_E не перевищували 3, то розподіл вважався таким, що не відрізняється від нормального, та у свою чергу дозволяв нам використовувати вищезгаданий математичний метод описової статистики.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи зазначене, слід сказати, що сформована нами методологічна схема дослідження дозволила всебічно, ґрунтуючись на відповідних принципах, наукових концепціях та підходах сформулювати мету та завдання дослідження, здійснити перевірку висунутої гіпотези та здійснити апробацію "Комплексної програму формування психологічної стійкості до професійного стресу та корекції негативних психічних станів у рятувальників" в процесі професіогенезу та розробити "Методичні рекомендації керівному складу та психологам з питань комплексного психологічного забезпечення формування психологічної стійкості рятувальників та попередження негативних впливів стресу" на психіку та функціональний стан фахівців в процесі професіогенезу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості : [монографія] / Крайнюк В. М. – К. : Ніка–Центр, 2007. – С. 60.
2. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Ананьев Б. Г. – СПб. : Питер, 2001. – С. 194.
3. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : [підручник] / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – 7-ме вид., стер. – К. : Знання, 2011. – С. 36.
4. Максименко С. Д. Методи дослідження особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №7. С. 8.
5. Щедровицький Г. П. Методологічна організація системно-структурних досліджень і розробок / Г. П. Щедровицький // Психологія і суспільство. – 2004. – № 2. – С. 30.
6. Ложкін Г. В. Психологічне супроводження військовослужбовців в діяльності за екстремальних умов / Ложкін Г. В. – К. : МАУП, 2003. – 218 с.
7. Миронець С. М. Негативні психічні стани рятувальників в умовах надзвичайної ситуації : [монографія] / С. М. Миронець, О. В. Тімченко. – К. : ТОВ Видавництво «Консультант», 2008. – 232 с.

УДК 159.923

Скляренко О.М., старший викладач Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЙ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

У статті проаналізовано сучасні наукові дослідження особистісного і професійного розвитку фахівців екстремального профілю. Представлені результати емпіричного дослідження особистісних та професійних якостей у персоналу організацій державної служби надзвичайних ситуацій та органів внутрішніх справ.

Ключові слова: організації екстремального профілю, ризиконебезпечні професії, особистість, життєтворчі прояви, професійна діяльність.

В статті проаналізовані сучасні наукові дослідження особистості та професійного розвитку фахівців екстремального профілю. Представлені результати емпіричного дослідження особистості та професійних якостей у персоналі організацій державної служби надзвичайних ситуацій та органів внутрішніх справ.

Ключевые слова: организации экстремального профиля, рисконебезопасные профессии, личность, жизнетворческие проявления, профессиональная деятельность.

Постановка проблеми. Професійне зростання особистості є питанням, яке активно і постійно розробляється в науці. Особливу актуальність набувають подібні дослідження стосовно ризиконебезпечних професій. Існуюча на теперішньому етапі соціально-економічна та політична ситуація не завжди дозволяє людині звичними для неї засобами будувати стратегії поведінки, тому що сучасна людина все частіше потрапляє в незвичні, стресогенні ситуації, пов'язані з соціальними та природними катаклізмами, але в неї немає можливості самостійного їх подолання. Все це, в свою чергу, призводить до зростання психологічної травматизації населення. Вирішення цих проблем покладено на міністерство внутрішніх справ (МВС) та міністерство надзвичайних ситуацій (МНС), чия робота координується та конкретизується в тісній співпраці із працівниками організацій органів внутрішніх справ (ОВС) та організацій державної служби надзвичайних ситуацій (ДСНС).

Але особливості професійної діяльності службовців організацій екстремального профілю накладають відбиток також і на саму особистість рятувальника, тому в сучасних умовах, коли вимоги до рівня і якості праці відповідних організацій постійно підвищуються, важливим постає питання вивчення особливостей розвитку особистості працівників організацій екстремального профілю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження особистісного і професійного розвитку фахівців екстремального профілю мають міждисциплінарний характер. Досліджено закономірності розвитку особистості як суб'єкта власної життєдіяльності (С.Л. Рубінштейн, С.Д. Максименко та ін.); особливості прояву творчої активності особистості, розвитку особистісного і професійного потенціалу (Д.Б. Богоявленська, Е.Ф. Зеєр, Є.О. Клімов, Г. Крайг, В.В. Рибалка, О.П. Саннікова); психологічні детермінанти професійної підготовки фахівців екстремального профілю (О.М. Бандурка, В.І. Барко, С.П. Бочарова, В.С. Медведєв, Є.М. Потапчук, О.Д. Сафін, О.М. Столяренко, В.М. Смирнов, О.В. Тімченко та ін.) [1-6].

Професійний потенціал людини та її особистісне зростання вивчається дослідниками різних галузей наукових знань, та одним з перспективних напрямків досліджень особистості, на наш погляд, є дослідження життєтворчих процесів, як особливої духовно-практичної діяльності особистості (В.О. Моляко, Л.В. Сохань, В.М. Ямницький та ін.).

Н.Г. Івановою було визначено психологічні детермінанти та компоненти підготовки фахівця екстремальних професій :

Психологічні особливості та особистісні якості фахівця.

Динаміка особливостей пізнавальних та емоційно-вольових процесів, індивідуально-психологічних особливостей, рівня розвитку професійно важливих якостей.

Психологічна готовність до діяльності в екстремальних ситуаціях, що передбачає наявність системи знань, необхідних професійно важливих якостей, психофізіологічних та психологічних характеристик, високого рівня емоційно-вольової стійкості та мотивації до діяльності, здатності до саморегуляції.

Розвиток психологічного рівня професійної придатності (сума фізіологічних, психологічних, характеристик, якостей і професійних можливостей особистості, її психологічної готовності) [2].

Метою даної статі є вивчення деяких аспектів життєтворчих процесів у персоналу організацій екстремального профілю.

Виклад основного матеріалу. Задля вирішення поставленої мети нами було використано тест самоактуалізації (САТ) (Е. Шостром в адаптації Ю.Е. Алешиної, Л.Я. Гозман, М.В. Загика, М.В. Кроз). САТ вимірює самоактуалізацію за двома базовим і низкою додаткових шкал. Базовими є шкали «Компетентності у часі» і «Підтримки». Вони незалежні один від одної та, на відміну від додаткових, не мають спільних пунктів.

Експериментальна база: дослідження проводилось на базі міських відділів ГУМВС України та державних пожежно-рятувальних загонів головного територіального управління МНС в Донецької та Полтавської областях. Загальна вибірка складала 210 респондентів (104 працівники організацій ДСНС та 106 працівників організацій ОВС). Результати дослідження представлено в таблиці 1 та 2.

Проаналізуємо отримані результати (при порівняльному аналізі першою цифрою представлені дані, отримані працівниками ДСНС, а другою – результати, отримані службовцями ОВС).

Таблиця 1.

Самоактуалізаційні якості службовців ДСНС

Шкала	Рівні прояву показника шкали, %		
	Низький	Середній	Високий
Орієнтування в часі	18, 8	35, 4	45, 8
Підтримка	33, 3	54, 2	12, 5
Ціннісні орієнтації	22, 9	50, 0	27, 1
Гнучкості поведінки	29, 2	52, 1	18, 7
Сензитивності	50, 0	18, 8	31, 2
Спонтанності	50, 0	29, 7	20, 3
Самоповаги	18, 8	45, 8	35, 4
Самоприйняття	52, 1	12, 5	35, 4
Уявлення про природу людини	25, 0	33, 3	41, 7
Синергії	25, 0	20, 8	54, 2
Прийняття агресії	50, 0	23, 2	26, 8
Контактності	43, 8	56, 2	-
Пізнавальних потреб	45, 8	22, 9	31, 3
Креативності	52, 1	25, 0	22, 9

Таблиця 2.

Самоактуалізаційні якості службовців ОВС

Шкала	Рівні прояву показника шкали, %		
	Низький	Середній	Високий
Орієнтування в часі	14,7	47	38,3
Підтримка	29,4	61,8	8,8
Ціннісні орієнтації	26,5	58,8	14,7
Гнучкості поведінки	26,5	55,9	17,6
Сензитивності	55,9	17,6	26,5
Спонтанності	47	29,4	23,6
Самоповаги	14,7	44,1	41,2
Самоприйняття	44,1	11,8	44,1
Уявлення про природу людини	26,5	35,3	38,2
Синергії	29,4	20,6	50
Прийняття агресії	58,8	17,6	23,6
Контактності	41,2	53	5,8
Пізнавальних потреб	32,4	38,2	29,4
Креативності	50	38,2	11,8

Шкала «Компетентності в часі (Тс)» відображає ступінь правильності орієнтованості людини в часі.

18,8% опитаних працівників організацій ДСНС та 14,7% опитаних працівників ОВС показали низький рівень за шкалою «Орієнтування в часі», своє життя вони розглядають не цілісним, а лише уривками, більше орієнтуючись або на минуле, або на майбутнє. Середній рівень показали 34,4% та 47% респондентів, можна припустити, що іноді у них може спостерігатися певна відсутність цілісності поглядів на свій життєвий шлях та зміни цих поглядів в залежності від обставин, але в основному їх світовідчуття є адекватним. 45,8% та 38,3% досліджуваних показали високий бал, що свідчить про здатність суб'єкта жити теперішнім, переживати справжній момент свого життя у всій його повноті, відчувати нерозривність минулого, теперішнього і майбутнього. Саме таке світосприйняття свідчить про високий рівень самоактуалізації особистості.

Шкала «Підтримки або «Опора на себе» (І)» вимірює ступінь незалежності цінностей і поведінки суб'єкта від впливу ззовні («внутрішня-зовнішня підтримка»).

За шкалою «Підтримка» низький бал показали 33,3% та 29,4% осіб, що свідчить про високий ступінь їх залежності, конформності, несамостійності та зовнішньому локусі контролю. Середній рівень було виявлено у більшості працівників організацій екстремального профілю (відповідно по 54,2% та 61,8). Для таких людей характерне певне співвідношення орієнтації на себе та на інших, вони певною мірою чутливі до прихильності та доброзичливого відношення інших людей але у своїх діях спираються на власну думку. Високий бал за цією шкалою показали 12,5% і 8,8% респондентів, це незалежні у своїх вчинках люди, які критично сприймають вплив зовнішніх сил і прагнуть керуватися в житті власними цілями, переконаннями, установками і принципами.

Шкали «Ціннісної орієнтації» та «Гнучкості поведінки» утворюють блок цінностей. Перша шкала характеризує самі цінності, друга – особливості їх реалізації в поведінці.

Шкала «Ціннісних орієнтацій (SAV)» вимірює, якою мірою людина поділяє цінності, що властиві самоактуалізованій особистості, та керується ними. Тут і далі високий бал за шкалою характеризує високий ступінь самоактуалізації.

За шкалою «Ціннісних орієнтацій» 22,9% опитаних працівників ДСНС та 26,5% опитаних працівників ОВС показали низький результат, що може говорити про незадоволення їхньою професією або життям. Найбільша кількість опитаних складає середній рівень за цією шкалою (відповідно по 50% та 58,8%) та поділяють цінності самоактуалізованої особистості тільки в тій чи іншій сфері життя і діяльності. Високий рівень розвитку ціннісних орієнтацій було виявлено у 27,1% та 14,7% респондентів. Такі працівники вважають себе успішними як у житті, так і в роботі, тобто дотримується тих ідеалів, цінностей, за якими живуть самоактуалізовані особистості, тобто вони розділяють такі цінності, як свобода вибору, незалежність, орієнтація на себе, цілісне сприйняття життя та керується ними.

Шкала «Гнучкості поведінки (Ex)» діагностує ступінь гнучкості суб'єкта в реалізації своїх цінностей в поведінці, взаємодії з оточуючими людьми, здатність швидко і адекватно реагувати на мінливу ситуацію, гнучкість поведінки в різних ситуаціях, гнучкість застосування стандартних оцінок, принципів.

Результати показують, що 29,2% та 26,5% опитаних мають низькі показники, що свідчить про їх ригідні установки на життєві ситуації. Більшість опитаних (відповідно 52,1% пожежників та 55,9% міліціантів) продемонстрували середній рівень гнучкості, що свідчить про їх часткову можливість швидко пристосовуватись до різних ситуацій. Високі бали отримали 18,7% та 17,6% представників ризиконебезпечних професій, що характеризує їх як гнучких людей і свідчить про їх високу здатність швидко і адекватно реагувати на мінливу ситуацію.

Шкали «Сензитивності» та «Спонтанності» складають блок почуттів. Перша визначає те, наскільки людина усвідомлює власні почуття, друга – в якій мірі вони проявляються в поведінці.

Шкала «Сензитивності до себе (Fr)» визначає, якою мірою людина знається на своїх потребах і почуттях, наскільки добре відчуває і рефлексує їх. Низькі бали за шкалою отримала більшість респондентів (по 50% та 55,9%), що свідчить про те, що вони не здатні розуміти власні почуття. 18,8% та 17,6% опитаних здатні розуміти себе лише в певних ситуаціях, в недостатній мірі прислуховуються до своїх почуттів та потреб і можуть рефлексувати на середньому рівні. Високий рівень за цією шкалою виявлено у 31,2% та 26,5% опитаних, які добре знаються на своїх потребах і почуттях та мають високий рівень рефлексії.

Шкала «Спонтанності (S)» діагностує здатність індивіда спонтанно і безпосередньо виражати свої почуття, бути самим собою.

Низький бал отримали більшість респондентів (відповідно по 50% службовців ДСНС та 47% службовців ОВС). Це означає, що такі люди бояться відкрито проявляти свої почуття і емоції в поведінці та закриті для інших.

29,7% та 29,4% опитаних показали середній рівень спонтанності, тобто вони здатні відкрито висловлювати свої почуття, але лише іноді і в певних ситуаціях. Високий бал за цією шкалою (у 20,3% та 23,6% опитаних) свідчить про можливість прояву не розрахованого заздалегідь способу поведінки у суб'єкта, про те, що він не боїться поводити себе природно і розкуто, демонструвати іншим свої емоції.

Шкали «Самоповаги» та «Самоприйняття» складають блок самосприйняття людини.

Шкала «Самоповаги (Sr)» діагностує здатність суб'єкта цінувати свої достоїнства, позитивні властивості характеру, поважати себе за них і за свою силу.

Низький рівень за шкалою «Самоповаги» показали 18,8% та 14,7% досліджуваних, що свідчить про їх невміння цінувати свої достоїнства, поважати себе за це, вони не бачать у собі ніяких позитивних якостей. У більшості опитаних (відповідно по 45,8% та 44,1%) було виявлено середній рівень самоповаги, тобто, можна стверджувати, що загалом вони розуміють свої сильні сторони, але не завжди поважають себе за це. 35,4% та 41,2% досліджуваних показали високий рівень за шкалою «Самоповаги», що говорить про те, що вони приймають себе такими які вони є, з усіма недоліками та слабостями, високо цінують свої позитивні риси характеру, поважають себе за це і вміють використовувати їх у тих чи інших ситуаціях.

Шкала «Самоприйняття (Sa)» реєструє ступінь прийняття людиною себе такою, якою вона є, незалежно від оцінки своїх достоїнств і недоліків, можливо, всупереч останнім і своєї слабкості. 35,4 % та 44,1% опитаних показують високий рівень самоприйняття, що говорить про усвідомлення своїх сильних сторін, прийняття себе такими, які є, навіть з усіма недоліками. Більшість респондентів (відповідно по 52,1% та 44,1%) показали низький рівень самоприйняття. Це свідчить про те, що вони незадоволені своїми недоліками, можливо, не бачать своїх сильних сторін і не можуть їх цінувати. 12,5% та 11,8% респондентів мають середній рівень самоприйняття, що вказує на схильність приймати не всі свої недоліки та пишатися не всіма своїми позитивними якостями.

Шкала «Уявлень про природу людини» та Шкала «Синергії» складають блок концепції людини.

Шкала «Уявлень про природу людини (Nc)» оцінює розуміння людської природи, мужності і жіночності.

Результати отримані за шкалою «Уявлення про природу людини» показали, що 25% та 26,5% респондентів демонструють негативне ставлення до природи людини, вважаючи основною характеристикою людини зло, вони не чекають від оточуючих добрих проявів в поведінці по відношенню до себе. Середні бали були виявлені у 33,3% та 35,3% досліджуваних, які згодні з тим, що в людині можуть поєднуватися і погані, і хороші якості, але які будуть домінувати, залежить від самої людини. 41,7% та 38,2% опитаних сприймають природу людини як позитивну. Вони вважають, що людині притаманні такі якості як добро і зло, чутливість та нечуйність, хоча переважають позитивні якості.

Шкала «Синергії (Sy)» вимірює здатність до цілісного сприйняття світу і людей, здатність знаходити закономірні зв'язки у всіх явищах життя, розуміти, що такі протилежності, як робота і гра, егоїзм і безкорисливість, тілесне і духовне та інше, не є антагоністичними.

Низький результат (у 25% службовців ДСНС та у 29,4% службовців ОВС) означає, що життєві протиріччя сприймаються ними як антагоністичні. 20,8% та 20,6% респондентів мають середній рівень, що свідчить про їх певну здатність цілісно сприймати світ, розуміти, що на все свій час, але ці люди не завжди можуть знайти закономірні зв'язки у всіх життєвих явищах. Високі бали отримала більшість опитаних (54,2% та 50%). Це означає здатність людини осмислено пов'язувати суперечливі життєві явища.

Шкали «Прийняття агресії» і «Контактності» складають блок міжособистісної чутливості.

Шкала «Прийняття агресії (A)» вимірює здатність людини приймати свою агресивність як природну властивість.

За шкалою «Прийняття агресії» більшість службовців організацій екстремального профілю (50% та 58,8% респондентів) виявили низький рівень, що показує нездатність розуміти свій гнів, агресію та схильність приховувати та подавляти її. 23,2% та 17,6% опитаних доволі спокійно ставляться до свого прояву негативних емоцій, втім, у них існує тенденція до приховування свого гніву та агресії. Високий рівень прийняття агресії показали 26,8% та 23,6% респондентів, які здатні розуміти свою агресивну поведінку та приймати її як природну якість людини.

Шкала «Контактності» (C)» характеризує здатність людини до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів із іншими людьми. 43,8% пожежників та 41,2% міліціантів показали низький результат за цією шкалою, що свідчить про невміння та навіть небажання встановлювати суб'єкт-суб'єктні стосунки з оточуючими. Більшість опитуваних (56,2% та 53%) мають середній рівень контактності, тобто їх можна назвати доволі товарицькими, але вони неохоче вступають в емоційно насичене спілкування. Високі бали отримали лише 5,8% службовців ОВС, це свідчить про те, що ці люди можуть швидко налагоджувати емоційні контакти з іншими людьми, крім того, їх стосунки з оточуючими не є поверховими, та відіграють значущу роль у житті друзів та близьких. Респондентів з високим рівнем контактності у службовців ДСНС виявлено не було.

Шкала «Креативності» разом із шкалою «Пізнавальних потреб», складає блок ставлення людини до пізнання.

Шкала «Пізнавальних потреб» (Cog)» визначає ступінь вираженості у суб'єкта прагнення до придбання знань про навколишній світ.

Низький рівень пізнавальних потреб мають 45,8% та 32,4% досліджуваних, які вважають, що тих знань, які вони вже мають, їм достатньо і не прагнуть отримати нові. Середній рівень мають 22,9% та 38,2% досліджуваних отримали середні бали, що свідчить про їх часткову потребу у нових знаннях. Високі бали по цій шкалі отримали 31,3% та 29,4% досліджуваних, що вказує на їх високу ступінь вираженості прагнення до отримання нових знань про навколишній світ, а також на наявність відповідних здібностей, такі службовці мають сильний потяг до самоосвіти.

Шкала «Креативності (Cr)» характеризує творчу направленість особистості. Більшість опитаних (52,1% та 50%) за даними тесту продемонстрували низькі бали за цією шкалою, що характеризує їх як людей з низьким творчим потенціалом особистості. Середній рівень креативності виявлено у 25 % та 38,2% респондентів, що може вказувати на певну креативну спрямованість, що реалізовується лише за можливістю. 22,9 % службовців ДСНС та 11,8% службовців ОВС мають високий бал за шкалою креативності, що свідчить про високу творчу направленість особистості.

Висновки.

1. Професійна діяльність службовців організацій екстремального профілю накладає відбиток на саму особистість працівників, тому актуальним залишається питання вивчення особливостей прояву особистісних та професійних якостей працівників ризиконебезпечних професій.

2. Особливості екстремальних видів діяльності роблять значущими для особистості персоналу вищезазначених організацій такі риси як: орієнтація у часі; наявність високих моральних цінностей, висока ступінь незалежності цінностей і поведінки від впливу ззовні; гнучкість поведінки в різних, несподівано виникаючих ситуаціях; рефлексія; природність у прояві почуттів і поведінці; висока ступінь самоприйняття та самоповаги; позитивне ставлення до оточуючих та цілісне сприйняття світу; здатність керувати своїми емоційними станами, проявами агресії та здатність до емоційно насичених стосунків з іншими людьми; пізнавальні та творчі здібності.

3. Дослідження показало, що результати тестування службовців організацій державної служби надзвичайних ситуацій та результати тестування службовців органів внутрішніх справ взагалі мають дуже схожу картину. Майже усі отримані бали, що стосуються високих та низьких рівнів прояву показників шкал, дещо вище у службовців державної служби надзвичайних ситуацій ніж у працівників органів внутрішніх справ. Але загальна тенденція прояву самоактуалізаційних якостей особистості досить схожа у представників обох цих організацій.

4. Високі бали, за результатами дослідження, більшість опитуваних виявили тільки за двома шкалами тесту: синергії (службовці ДСНС та ОВС) та орієнтації у часі (службовці ДСНС). Тобто високий рівень самоактуалізаційних якостей особистості представники організацій екстремального профілю мають у сфері орієнтуються у часі, а також цілісного сприйняття світу.

4. Середні бали показала більшість службовців за чотирма шкалами тесту: ціннісних орієнтацій (службовці ДСНС та ОВС), підтримки (службовці ДСНС та ОВС), гнучкості поведінки (службовці ДСНС та ОВС), контактності (службовці ДСНС та ОВС), що свідчить про те, що ці якості розвинуті та мають свій прояв у межах норми.

5. Більшість опитуваних показали низькі бали за шістьма шкалами, а саме: сенситивності (службовці ДСНС та ОВС), спонтанності (службовці ДСНС та ОВС), самоприйняття (службовці ДСНС), прийняття агресії (службовці ДСНС та ОВС), пізнавальних потреб (службовці ДСНС), креативності (службовці ДСНС та ОВС). Тобто результати більшості усіх шкал тесту мають своє вираження в низьких балах.

6. Вирішення цієї проблеми ми вбачаємо в можливості розвитку життєтворчих процесів та у виробленні у співробітників організацій екстремального профілю раціональних форм та життєтворчих стратегій життєдіяльності за допомогою психотренінгової роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бут В. П. Психологічні особливості діяльності оперативно-рятувальної служби цивільного захисту / В. П. Бут // Пожежна безпека – 2007 : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (Черкаси, 15-16 листопада 2007 р.). – Черкаси : АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2007. – С. 4–11.

2. Іванова Н. Г. Психологічні основи підготовки фахівців екстремальних професій / Н. Г. Іванова // Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 7. – Харків : УЦЗУ, 2010. – С. 147–156.

3. Кришталь М. А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України : [навч. посіб.] / Кришталь М. А. – Черкаси : АПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2011. – 226 с.

4. Лефтеров В. О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / В. О. Лефтеров. – Харків, 2008. – 25 с.

5. Миронець С. М. Структура професійно важливих якостей рятувальників МНС України / С. М. Миронець // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – К. : «ГНОЗІС», 2003. – Т.V (Ч. 2). – С. 151–156.

6. Психологічне супроводження військовослужбовців в діяльності за екстремальних умов : [метод. рекомендації] / наук. ред. Ложкін Г. В. – Київ, 2003. – 132 с.

УДК 159.9.351.74

Сулятицький І.В., к. психол. н., доцент, полковник міліції, доцент кафедри психології та соціології Львівського державного університету внутрішніх справ

СОЦІОПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

У статті розкрито зміст соціопсихологічних детермінант ведення переговорів в особливих умовах. Визначено взаємозумовленості між особливостями екстремальних умов переговорів і проявами ментальних типологій соціуму.

Ключові слова: екстремальні умови, соціум, ментальні ознаки, соціопсихологічні чинники, кризові комунікації, психологічна типологія соціуму.

В статье раскрывается содержание социопсихологических детерминант ведения переговоров в особенных условиях. Определены взаимообусловленности между особенностями экстремальных условий переговоров и проявлениями ментальных типологий социума.

Ключевые слова: экстремальные условия, социум, ментальные признаки, социопсихологические факторы, кризисные коммуникации, психологическая типология социума.